

Міхно О. П.,
доктор педагогічних наук,
директор Педагогічного музею України,
e-mail: amihno@ukr.net

Матвійчук О. Є.,
кандидат педагогічних наук,
доцент Інституту післядипломної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
e-mail: osvita-teka@ukr.net

ШЛЯХИ ОСВІТИ: РІК 1922-Й (ДО 100-РІЧЧЯ ЖУРНАЛУ «РІДНА ШКОЛА»)

У статті висвітлено історію створення журналу «Шлях освіти» (1922), представлено структуру видання, тематику публікацій, дописувачів журналу; наведено приклади популяризації історії журналу у діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського НАПН України (каталог) і Педагогічного музею України (віртуальні виставки).

Ключові слова: педагогічний журнал, історія освіти, «Шлях освіти», «Рідна школа».

The article covers the history of the journal «Shlyakh osvity» (1922), presents the structure of the publication, the subject of publications, contributors to the journal; examples of popularization of the history of the journal in the activity of the V.O. Sukhomlinsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine National Academy of Educational Sciences of Ukraine (catalog) and the Pedagogical Museum of Ukraine (virtual exhibitions).

Key words: pedagogical journal, history of education, «Shlyakh osvity», «Ridna shkola».

Історико-педагогічний наратив відіграє роль одного з найважливіших інструментів націєтворення, оскільки він формує уявлення українців про українське минуле. При цьому, варто сказати, що в Україні формування цього наративу в сучасному педагогічному дискурсі почалося відразу після відновлення незалежності у 1991 р. Одним із важливих джерел формування історико-педагогічного наративу є педагогічна преса, «яка відображає стан, проблеми та потреби школи, є сполучною ланкою між учителями й ученими-педагогами, забезпечуючи максимально можливу участь учителів-практиків у обговоренні теоретичних і практичних проблем школи» [1, с. 36].

Періодичні видання для педагогів – це видання для тих, хто рухає освіту, це майданчики для професійного спілкування, де зібрано кращі кейси та методики для вчителів і викладачів. І це стосується не лише сучасних журналів та газет. Таку ж мету мав і заснований сто років тому журнал «Шлях освіти»: донесення до широких педагогічних мас ґрунтовної та всебічної інформації про концептуальні засади розвитку освітньої галузі.

«Шлях освіти» – щомісячний науково-педагогічний журнал, орган Народного комісаріату освіти УСРР. Журнал заснований та видавався у Харкові з 1922 по 1930 рік. Рішення про його заснування було ухвалено колегією Наркомосу УСРР 19 квітня 1922 р. Назва журналу за час його існування змінювалася кілька разів: у 1931–1941 рр. він виходив під назвою «Комуністична освіта», з 1945 р. – «Радянська школа», а з 1991 р. і до сьогодні – «Рідна школа».

Спочатку журнал виходив російською мовою під назвою «Путь просвещения» з уточненням у підзаголовку: «Педагогический журнал. Теория просвещения, методология, просветительная практика, быт». Починаючи з 3-го номера, з'явилися деякі статті українською мовою. Пізніше (1923–1926) назва часопису почала подаватися українською і російською мовами: «Шлях освіти» – «Путь просвещения», так само як і вміщені у ньому матеріали. І лише з 1927 року видання стало повністю україномовним та виходило під назвою «Шлях освіти».

Першим головним редактором журналу був Ян Ряппо (1880–1958), заступник народного комісара освіти УСРР у 1921–1928 рр. Він був автором численних статей журналу.

Програма журналу охоплювала питання організації освіти, соціального виховання, професійної освіти, політично-освітньої роботи, педології, методології, проблем підвищення кваліфікації викладацьких кадрів, освітньої практики, педагогічної преси, шкільних підручників, зокрема журнал містив бібліографію та інформацію з досягнень педагогіки за кордоном та в СРСР, повідомлення з учительських з'їздів, наукових дискусій тощо.

Перший номер журналу «Путь просвещения» вийшов у травні 1922 року накладом 10000 примірників, тираж наступних номерів 8000 і 7000. На титульній сторінці журналу зазначено напрями публікацій: «Теорія освіти, методологія, просвітницька практика, побут»

Кожен номер, а це майже 600 сторінок, було структуровано за такими рубриками: «Загальний відділ», «Експериментальний відділ», «Побутовий відділ», «Професійний відділ», «Реферативний відділ», «Бібліографічний відділ», «Інформаційний відділ».

На початку кожного номеру журналу вміщувалася вступна стаття від редакції. В одній із них пояснювалося, що редакція не вважає за необхідне виокремлювати передовий відділ: актуальність мають демонструвати самі статті. Редакція журналу мала своїх штатних кореспондентів.

Статті **загального відділу** мали різноманітну тематику, але були досить ґрунтовними. Наприклад: «Професійна школа як елемент школи виробничої», «Дві системи освіти: ідеалістична і матеріалістична школа», «Економіка і техніка, до питання про єдину соціально-технічну школу», «Світ звуків як елемент виховання», «Дослідне навчання: Індивідуальне навчання, відповідно до

рівня розвитку на основі самодіяльності дефектної дитини», «До питань про основи психології отрочтва», «Екскурсійний метод викладання із праць науково-дослідної кафедри по педології в Києві», «Досвід застосування екскурсійного методу при викладанні історії», «Естетичне виховання», «Елементи дитячої уяви», «Про викладання математики і механіки в індустріальних інститутах», «Особистість в загальному ланцюжку явищ (роль спадкової передачі в освіті особистості)», «Розвиток органів почуття та їх значення у вихованні дитини», «Спроба викладання історії культури» та ін.

Статті **експериментального відділу** – це дослідження з різної тематики на кшталт: «Від школи-комуни до дитячого містечка», «Спроба викладання історії культури в сільській школі».

У **побутовому відділі** публікували статті такої тематики: «Дитячі правопорушення через голод», «Статистика і звітність в школі», «Школа, учні та вчителі із записок інструктора», «До питання про вивчення профшкіл і технікумів», «Про школу фабрзавуча на заводі Електросила № 1 в м. Харків».

У **професійному відділі** порушували такі питання: «Боротьба проти скорочення заробітної плати в Чехословачії», «До питань про оплату праці вчительства», «Про політико-просвітницьку роботу серед вчительських мас», «Питання профсоюзу на Всеросійській партконференції», «Каси взаємодопомоги у працівників освіти», «Де ж вихід. До питання про страйки, як вирішити тяжке матеріальне становище працівників освіти», «Соціальне страхування на Заході».

Реферативний та бібліографічний відділ містив списки літератури з різних предметів, розпочинаючи з 1917 року. У цьому відділі подавали анотації книг, які вийшли у 1920–1922 рр., та рецензії. Значна частина з них – україномовні видання: Айзеншток І. [Рецензія]. Єфремов С. Українознавство. Показчик потрібнішої для самоосвіти літератури. Київ, 1920; Кузьма О. Як друкується книжка. Станиславів-Коломия, 1922; Курило О. Початкова граматики української мови. Київ, 1922; Кушніренко А. Навколо нас. Читанка перша для шкіл соціального виховання. Харків-Берлін, 1922; Лебединців К. Лічба й міра. Арифметика в зв'язку з початками геометрії. Київ, 1922; Лубенець Т. Граматка. Український буквар. Київ, 1922; Перша в'язочка бубликів. Збірник казок. Упорядкувала В. Чередниченко Київ, 1921; Постернак С. Із Історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917-1919 рр. Київ, 1920; Свенціцький І. Шевченко в світлі критики й дійсності. Львів. 1922; Сумцов М. Велетень думки і слова (О. П. Потебня). Харків, 1922; Хотинський Є. [Рецензія]. Мазуренко В. Курс хімії для професійних шкіл та самоосвіти. Харків, 1922; Чередніченко В. Дитяча хата. Порадник організації і керування установ дитячого виховання. Частина 1. Київ, 1922.

Інформаційний відділ містив статті з найрізноманітніших освітніх питань. У відділі друкувались матеріали про освіту робітничої молоді, програми семирічної єдиної трудової школи, інформація про підготовку до вступу в інститути і технікуми в 1922 році. Багато матеріалів розділу присвячено досвіду освітян зарубіжних країн: «Робітнича садова школа в Нойкельні», «Союз рішучої шкільної реформи в Германії», «Про школи і класи на свіжому повітрі в США», «Лабораторний метод викладання в Англії», «Заводське учнівство в Германії», «Школа і вчитель в сучасній Франції», «Українська робоча школа в Канаді», «Народні університети в Германії». Серед інших тем: «Роботи з дітьми навколо бібліотеки», «Завдання і діяльність Інституту по дитячому читанню», «Питання медичної освіти», «Агрономічна школа і сільгоспдослідні заклади», «Український дитячий театр».

У журналі друкувались такі відомі українські педагоги, науковці, освітні діячі, як Ієремія Айзеншток, Петро Алампієв, Степан Ананьїн, Андріан Володимирський, Прохір Воронин, Артемій Готалов-Готліб, Григорій Гринько, Олександр Жук, Геннадій Жураківський, Євген Кагаров, Костянтин Копержинський, Петро Кравцов, Яків Мамонтов, Олександр Попов, Віталій Рижков, Соломон Рівес, Ян Ряппо, Семен Семковський, Петро Фомін, Євген Хотинський, Роман Черановський, Яків Чепіга та ін.

Прикметно, що в кожному номері за 1922 рік публікувались статті зарубіжних педагогів, переважно німецьких, зокрема таких, як Роберт Зейдель (Robert Seidel), Ольга Ессіг (Olga Essig), Фріц Ланге (Fritz Lange), Едвін Гернле (Edwin Hoernle).

Детально зміст кожного номеру журналу «Шлях освіти» представлено у каталозі «Періодичні видання 1917–1945 рр. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського» [3].

Завдяки висвітлюваним темам від самого початку існування журнал «Шлях освіти» набув широкої популярності. Його історія продовжується й сьогодні. Головний редактор сучасного журналу «Рідна школа» – Анжеліна Пугач.

У 2017 році до 95-річчя журналу «Шлях освіти» науковці Педагогічного музею України підготували віртуальну виставку [2]. У 2022 році заплановано підготовку та розміщення на сайті музею <http://pmu.in.ua/> двох віртуальних виставок до 100-річчя журналу: «“Шляхи освіти: рік 1922-й” (про що писав провідний український педагогічний журнал “Шлях освіти” 100 років тому)» та «До 100-річчя журналу “Рідна школа” (1922)».

ЛІТЕРАТУРА

1. Міхно, О. (2020). Феномен педагогічної характеристики учня: від Ушинського до Сухомлинського: монографія. Вінниця: Видавець ФОП Кушнір Ю.В.
2. Педагогічний музей України. (2017). До 95-річчя журналу «Шлях освіти». Віртуальна виставка. http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/hliah_osvitu_95_rokiv/

3. Періодичні видання 1917–1945 рр. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського: каталог / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського; [упоряд.: Бондарчук О.Б., Іващенко В.М. та ін.; наук. ред. Березівська Л.Д.]. Київ: ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, 2019. 361 с. Режим доступу: https://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/Catalog_Periodicals_2019.pdf. (дата звернення 27.02.2022).

Моляко В. О.,
дійсний член НАПН України,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач лабораторії психології творчості
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
e-mail: creativity.psylab@gmail.com

КОНСТРУКТОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА У ДОСЛІДЖЕННІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено конструктологічну парадигму у дослідженні творчої діяльності. Розглянуто проблему стратегічного мислення. Виділено основні стратегічні досягнення Г. С. Костюка у своїй багаторічній науковій діяльності. Стверджується, що теоретико-методологічний вектор теорій Г. С. Костюка створює передумови завдань й перспектив досліджень розумової діяльності на сучасному етапі розвитку психологічної науки. Зазначається, що основним напрямом нашого теоретико-експериментального лонгітюдного дослідження є саме дослідження розбудово-перетворюючої місії суб'єкта (людини) у всіх стратегічних та тактичних вимірах суспільного та індивідуального буття, що визначається розробкою загальної психологічної теорії конструктології як науки про творчу місію, творчу спрямованість професійного та повсякденного буття особистості у різних її іпостасях.

Ключові слова: конструктологічна парадигма, творча діяльність, стратегічне мислення, стратегічна діяльність, стратегія, стратег, розумова діяльність, стратегія життєдіяльності Г. С. Костюка.

Article presents the constructological paradigm in the creative activity research. The problem of strategic thinking is observed. The main strategic achievements of H. S. Kostiuk in his many years of scientific activity are observed. It is stated, that H. S. Kostiuk's theoretical-methodological vector creates the premises for the tasks and perspectives of the mental activity researches on the modern stage of psychological science development. It is mentioned, that the main vector of our theoretical-experimental longitudinal research is the study of the building-transforming mission of the subject (human) in all strategic and tactical dimensions of social and individual existence, which is determined by the development of the general psychological theory of constructology as a science of creative mission, the creative direction of the professional and everyday existence of the individual in its various guises.